

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

СТРАТЕГИЯ

ЗА КОРПОРАТИВНА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ

2009 - 2013

София, 2009 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

Стр.

I. ВЪВЕДЕНИЕ

II. АНАЛИЗ НА СИТУАЦИЯТА

1. Концепцията за КСО в ЕС 7-8
2. Нормативни документи 9-15
 - 2.1. Международни ангажименти на Р България 9-13
 - 2.2. Национални нормативни актове и КСО 13-15
3. Анализ на средата за осъществяване на социално отговорни практики 15-20
 - 3.1. Предпоставки за осъществяване на Стратегия по КСО. Действащи мерки и инициативи в страната. 15-19
 - 3.2. Основни предизвикателства в глобален и български контекст 19-20

III. ВИЗИЯ, ЦЕЛИ И ПРИНЦИПИ НА КСО

21-25

1. Визия 21
2. Принципи 22
3. Цели 22-24

IV. ПРИЛАГАНЕ НА СТРАТЕГИЯТА ПО КСО

25-30

1. Организация за прилагане на Стратегията 25-27
 1. 1. Планове за изпълнение 27-28
 1. 2. Отговорни институции по прилагането 28
2. Изпълнение, наблюдение и оценка 29
3. Финансово осигуряване на изпълнението на Стратегията 30

ПРИЛОЖЕНИЯ

31-33

Приложение I: Списък на стратегическите документи на Р България, които имат връзка със стратегията за Корпоративна социална отговорност 31-32

Приложение II: Списък на проучванията за състоянието на Корпоративната социална отговорност в Р България 33

Използвани термини:

“корпоративна социална отговорност” - „концепция, при която компаниите интегрират на доброволна основа дейността си по опазване на околната среда и социалните си инициативи в своите бизнес стратегии и във взаимодействие с всички заинтересовани лица” (*Съобщение на Европейската комисия (ЕК) от март 2006 г. „Прилагане на партньорство за растеж и работни места: да направим Европа пример за подражание за прилагане на КСО”*)

„заинтересовани страни” – държавните институции, бизнеса, социалните партньори, неправителствените организации, в това число и организациите за защита на потребителите, потребителите, академичните среди, медиите.

„социална отговорност” - отговорността на една организация за въздействията от нейните решения и дейности върху обществото и околната среда; социалната отговорност се реализира чрез прозрачност и етично поведение и допринася за устойчивото развитие, здраве и благополучие на обществото; взема предвид очакванията на заинтересованите страни; съответства на приложимото законодателство и е съвместима с международните норми на поведение; интегрирана е навсякъде в организацията и се практикува в нейните взаимоотношения.¹

„социално отговорно поведение” – поведение, насочено към поемане на отговорности за въздействия върху обществото и околната среда, вследствие на реализирани решения и дейности; отговорност, проявяваща се чрез прозрачност и етично поведение.

⁽¹⁾ *Проекто-стандарт ISO 26000*

„социални отчети“ – отчети за осъществени инициативи като израз на социално отговорно поведение съгласно установени критерии.

„триъгълник на знанието“ – връзката и взаимодействието между образованието, научните изследвания и иновациите, които се разглеждат като основни двигатели на обществото, основано на знанието.

„формално образование и обучение“ – обучение, което се провежда в институциите за образование и обучение и води до получаване на официално признати документи.

„неформалното обучение“ – представлява организирана форма на учене, извън институциите за образование и обучение, обикновено не завършва с издаването на официално признат документ и води до повишаване на личностните, професионалните и гражданските компетентности; резултатите от неформалното обучение могат да бъдат валидирани и сертифицирани и да доведат до получаване на официално признати документи.

„самостоятелно учене“ – това е осъзнато учене, при което човек сам придобива знания и умения при осъществяване на всекидневните дейности, на работното място, в семейството или чрез самостоятелно търсене на информация.

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящата Стратегия за корпоративна социална отговорност (КСО) представлява израз на политическата ангажираност на правителството на европейското развитие за създаване и укрепване на благоприятна среда за осъществяване на социално отговорни практики в Р България. Тя е израз на намерението и твърдата решимост за утвърждаване на КСО информираност и КСО бизнес култура. Стратегията по корпоративна социална отговорност е документ, чрез който правителството представя своята визия и приоритетни цели за насърчаване на корпоративната социална отговорност. По този начин се представя активната позиция на държавата, насочена към създаване и укрепване на среда, която благоприятства развитието и прилагането на социално отговорни практики, създаване на предпоставки за активно доброволно участие на всички заинтересовани страни - държавните институции, бизнеса, организациите на социалните партньори, неправителствените организации, академичните среди, медиите и други. В резултат на съвместните усилия се очаква успешно да бъдат посрещнати и преодолени предизвикателствата, свързани с последствията на световната финансова и икономическа криза. В по-дългосрочна перспектива се очаква да бъде постигнат напредък за повишаване качеството на живот и благосъстоянието на българските граждани чрез осигуряване на устойчиво икономическо развитие на страната.

Стратегията се позовава на концепцията за корпоративна социална отговорност, представена в документите на Европейския съюз и други международни документи. Тя е в съответствие и с национални стратегически документи, които пряко или косвено са свързани със задачите, произтичащи от дефинираните тук цели. Стратегията е насочена към създаване на предпоставки за развитие и утвърждаване на нагласа за доброволно осъществяване на корпоративни социално отговорни практики. Дейностите, формулирани в плановете за изпълнение на стратегията ще се осъществяват в съответствие с формулирани

приоритети за съответния период и с активното участие на широк кръг заинтересовани страни.

Стратегията за КСО допринася за постигане целите на Лисабонската стратегия, свързани с изграждане на конкурентноспособна икономика, основана на знанието, създаване на възможности за разкриване на работни места и постигане на социална кохезия. Тя насочва вниманието на бизнес средите към прилагане принципите на устойчиво развитие. Стратегията е в съответствие с приоритетите, залегнали в програмните документи на правителството и формулираните в тях цели.

За разработване на Стратегията е приложен подход, основаващ се на добрите практики в тази област, систематизирани и анализирани в рамките на междуведомствена експертна работна група и с широко участие на представители на държавни институции, бизнес асоциации, организации на социалните партньори, неправителствени и международни организации.

Стратегията обхваща периода 2009-2013 г. и е структурирана в три части. На фона на анализа на разпространението на социално отговорни практики у нас се обосновава необходимостта от стратегическия подход по темата КСО, очертават се предпоставките за неговото успешно прилагане, като се изтъкват и предизвикателствата в глобален, европейски и национален контекст (глава II). Представят се визията на стратегията, целта и подцелите (глава III). Изпълнението на Стратегията (организация, структури, ресурсно обезпечаване) се представя в глава IV. За периода на действие на Стратегията е предвидено изпълнението на три плана: 2009 – 2010 г., 2011 – 2012 г. и 2013 г. Акцентира се върху постигане на координация с мерки от други стратегически документи.

Стратегията по КСО осигурява изпреварваща визия по отношение на бъдещи изменения в нормативната уредба и практика на държавните органи. Тя е документ, който интегрира секторни политики и мерки, предвидени за тяхното реализиране.

АНАЛИЗ НА СИТУАЦИЯТА

1. Концепцията за КСО в ЕС

В широк смисъл Стратегията се позовава на целите на **обновената Лисабонска стратегия**, както и на редица други документи на Европейската комисия, в които се дават насоки за реализиране на корпоративни социални практики в държавите-членки на ЕС. **Според Европейската стратегия за устойчивост**, публикувана през 2001 г., КСО е важен принос от страна на бизнеса по пътя към устойчива икономика. **В редица документи и на многобройни форуми се изтъква значението на КСО:** Зелена книга “Насърчаване на европейска рамка за Корпоративна социална отговорност” – COM(2001) 366 от 18.7.2001 г.; последващи Резолюции по повод на проведения през 2002-2003 г. дебат; Съобщение на Европейската комисия относно корпоративната социална отговорност: принос на бизнеса за устойчиво развитие - COM (2002) 347 от 2 юли 2002 г.; Европейски многостранен форум по КСО, създаден през 2002 г.; съпътстваща Група от национални представители на високо равнище и финален доклад, представен през 2004 г.; пролетен Европейски съвет, състоял се през март, 2005 г. и неформална среща, проведена през октомври, 2005 г., както и поредица от форуми, осъществени през периода 2006-2008 г. **В документите на ЕК терминът КСО е развиващо и обогатяващо се понятие - „не просто съгласие, а по-големи инвестиции в човешкия капитал, средата и взаимоотношенията със заинтересованите страни” в дългосрочна перспектива; „концепция, при която компаниите интегрират на доброволна основа дейността си по опазване на околната среда и социалните си инициативи в своите бизнес стратегии и във взаимодействие с другите заинтересовани лица”.** Подчертава се връзката на дискусиите по КСО във връзка с устойчивото развитие в условия на глобализация, а КСО се възприема като „част от европейския социален модел, който е средство за защита на солидарността, сближаването и равните възможности в противовес на неблагоприятните

последници от глобалната конкуренция”². В Резолюцията на Европейския парламент (ЕП) от март 2007 г. се посочва, че политиките, свързани с КСО „не трябва да заместват нормативната уредба в определени области, нито да бъдат прикрит подход за въвеждане на подобно законодателство”, като се подчертава, че **КСО е неразривно свързана с европейската визия за социален модел, основан на устойчивост на развитието.**³ Изтъква се, че нейното прилагане би помогнало за **справяне със социалните предизвикателства, възникнали в резултат на глобални икономически процеси.** Посочва се още, че дебатът на равнище ЕС е достигнал до точката, когато акцентът трябва да се премести от „процедурите” към „резултатите” чрез създаване на Европейски алианс за КСО в партньорство с бизнес мрежи. Изтъква се, че **социалният диалог е ефективно средство за насърчаване на инициативите за КСО**, като се препоръчва утвърждаването на тенденцията за представяне на социални и екологични доклади, наричани още и корпоративни социални отчети. Постигането на прозрачност и повишаване на информираността на широк кръг от ангажирани страни и обществото по отношение на КСО практиките е в центъра на дебата в ЕС и отново се поставя на дневен ред в Становището на ЕК „Състоянието на устойчивото докладване в Европа” (проект от януари 2009 г.).

КСО продължава да има приоритетно значение за Европейския съюз според Европейската комисия и **в период на криза се явява част от дългосрочна стратегия за повишаване качеството на живот.** КСО следва да бъде подкрепяна и да допълва социалните мерки и мерките за гарантиране на достоен труд. КСО не следва да бъде възприемана нито като лукс, нито като средство за протекционизъм, а като надграждащ инструмент спрямо прилаганата национална социална политика в съответните сектори. В този контекст за Правителството на Република България е особено важно реализирането на набеязаните в

² Съобщение на Европейската комисия до Европейския парламент, Съвета и Европейския икономически и социален съвет – Прилагане на партньорството за постигане на растеж и създаване на заетост: да превърнем Европа в пример за корпоративната социална отговорност - COM(2006) 136 final от 22 март 2006 г.

³ Доклад по Корпоративна социална отговорност: ново партньорство – Европейски парламент 2006/2133 (INI) от 13.3.2007 г.

настоящата стратегия цели, тъй като положителните резултати от социално отговорните инициативи ще се отразят не само на бизнеса, но и на цялото общество.

2. Нормативни документи

Настоящата Стратегия за КСО се основава на ключови документи на международно и национално равнище и утвърдени инициативи в областта на КСО. Освен изброените вече документи на ЕС се отчитат и поетите ангажименти от страна на държавата вследствие ратифицирането на международни споразумения в областите, свързани с КСО.

2.1. Международни ангажименти на Р България

Ключовите теми на Стратегията за КСО се отнасят до служителите и работниците, потребителите и представители на бизнеса, околната среда, прозрачността и зачитането на човешките права. Ратифицираните от България конвенции на Организацията на обединените нации (ООН) се отнасят до зачитане на човешките права, екологията и борбата с корупцията, а тези, свързани с Международната организация на труда (МОТ) – до трудовите стандарти. Р България подкрепя и поредица от инициативи, които се отнасят до осъществяване на КСО.

Международни инструменти на ООН, отнасящи се до зачитане на правата на човека, към които Р България се е присъединила: Международна конвенция за премахване на всички форми на расова дискриминация, 1966 г. (в сила за Р България от 1966 г.); Международен пакт за граждански и политически права, 1966 г. (в сила за Р България от 1970 г.); Международен пакт за икономически, социални и културни права, 1966 г. (в сила за Р България от 1970 г.); Конвенция за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените, 1979 г. (в сила за Р България от 1982 г.); Конвенция за правата на детето, 1989 г. (в сила за Р България от 1991 г.).

Най-голямата КСО инициатива в световен мащаб е тази на ООН - Глобалният Договор, издигната през 2000 г., която призовава бизнеса да възприеме, подкрепя и прилага десет универсални принципа, разделени в четири основни категории: права на човека, трудови норми, околна среда и утвърждаване на антикорупционни практики. В нея участват компании, които официално са заявили, че възприемат принципите на зачитане и подкрепа спазване правата на човека; гаранция за необвързване с действия, нарушаващи правата на човека; приемане свободата на сдружаване и ефективно признаване правото на колективно договаряне; премахване на всякакви форми на насилствен и принудителен труд; ефективно премахване на детския труд; премахване на дискриминацията по отношение правото на труд и на професия; подкрепа на превантивните подходи в опазването на околната среда; подемане на инициативи, стимулиращи поемането на по-голяма отговорност към околната среда; насърчаване развитието и разпространението на технологии, щадящи околната среда; подкрепа на антикорупционни инициативи и политика на прозрачност. У нас тази инициатива се организира от ПРООН.

Р България е ратифицирала фундаменталните конвенции на МОТ /29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 и 182/, както и три от общо четирите приоритетни конвенции на организацията /81, 122, 144/, които регламентират основните трудови стандарти и така възприема заложените в тях принципи, а именно: Конвенция № 29 относно принудителния или задължителния труд (в сила за Р България от 22.09.1933 г.), която задължава премахването на използването на принудителен или задължителен труд във всички негови форми, като регламентира и необходимостта от контрол чрез отговорни институции и проследяване на резултатите; Конвенция № 87 за синдикалната свобода и закрилата на правото на синдикално организиране, 1948 г. (в сила за Р България от 08.06.1960 г.), за "утвърждаване на принципа за синдикалната свобода" като едно от средствата за подобряване на положението на трудещите се и осигуряването на мира; Конвенция № 98 за правото на организиране и на

колективно договаряне, 1949 г. (в сила за Р България от 08.06.1960 г.), която регламентира правото на синдикално организиране, колективно договаряне и защита на синдикалната свобода в областта на заетостта; **Конвенция № 100 за равенството в заплащането, 1951 г.** (в сила за Р България от 07.11.1956 г.) относно равенството при заплащането на мъжката и женската работна ръка за равен труд, при определяне на отговорните органи и процеса за проследяване на резултатите; **Конвенция № 105 относно премахването на принудителния труд, 1957 г.** (в сила за Р България от 23.03.2000 г.), която задължава присъединилите се държави да премахнат и да не се възползват от каквато и да е форма на принудителен или насилствен труд, представляващи потъпкване на човешките права, визирани в Устава на ООН и провъзгласени във Всеобщата декларация за правата на човека; **Конвенция № 111 относно дискриминацията в областта на труда и професиите, 1958 г.** (в сила за Р България от 22.07.1961 г.), регламентира приемането и прилагането на политика, насърчаваща равните възможности и третиране в областта на труда и професиите, с оглед премахване на дискриминацията и упражняване правото на всички хора, независимо от тяхната раса, религия или пол да осъществяват своето материално благосъстояние и духовно развитие в свобода и достойнство, в условията на икономическа сигурност и с равни възможности; **Конвенция № 122 на МОТ за политиката на заетостта, 1966 г.** (в сила за Р България от 09.06.2009 г.), относно "правото на всеки индивид на работа, на свободен избор на работодател, на справедливи и изгодни условия на работа и на защита срещу безработица"; **Конвенция № 138 относно минималната възраст за приемане на работа, 1973 г.** (в сила за Р България от 23.04.1981 г.) относно провеждане на национална политика, целяща да осигури пълно премахване на детския труд и постепенно повишаване на минималната възраст за приемане на работа до равнище, което позволява на юношите да достигнат най-пълно физическо и умствено развитие; **Конвенция № 182 относно забраната и незабавни действия за ликвидирането на най-тежките форми на детския труд, 1999 г.** (в сила за Р България от 28.07.2001 г.), за регламентиране

на незабавни и ефективни мерки за осигуряване забраната и ликвидирането на най-тежките форми на детския труд (деца са всички лица под 18-годишна възраст) и механизми за наблюдение и контрол.

Друга международна инициатива, в която участва Р България е **разработването на Международния стандарт ISO 26000 - „Указания за социалната отговорност”**, който дава напътствия за основополагащите принципи и въпроси, съставляващи социалната отговорност, както и за начините на внедряването ѝ в една организация. По същество стандартът е приложим към всички видове организации, в това число към правителствени, неправителствени и бизнес организации. Целта е подпомагане на организациите за постигане на взаимно доверие със заинтересованите страни чрез подобряване на резултатите от дейността им, свързана със социалната отговорност. Разработването на ISO 26000 е резултат от съвместната работа на различни заинтересовани страни. Една от целите на стандарта ISO 26000 е да поощрява всяка организация да бъде социално отговорна, да установява контакти със заинтересованите страни в този аспект и да спазва приложимите национални закони, международно признати спогодби и други законови инструменти. ISO 26000 е насочен към интеграция на социално отговорното поведение в съществуващите организационни стратегии, системи, практики и процеси и подчертава резултатите и подобряването на изпълнението на дейността на организациите.

Въпросите, свързани с околната среда, заемат все по-приоритетно място както в общественото, така и в бизнес пространството в европейски и световен мащаб. Организациите започват да осъзнават, че като използват техники за управление по околна среда, могат да намалят отпадъците, да увеличат ефективността си и в резултат да намалят разходите, като в същото време могат да повдигнат имиджа си като организация.

EMAS е вид стандарт за **Система за управление по околна среда (СУОС)**. EMAS е интегриран в законодателната система на Европейския съюз, за разлика от индустриалните стандарти, какъвто е например ISO 14001. Той е приложим за

всички държави-членки на ЕС. EMAS се въвежда с Регламент 761/2001⁴ за Схемата за управление и одитиране по околна среда на Европейския съюз.

2.2. Национални нормативни актове и КСО

При разработването на Стратегията и при формулиране на дейностите за нейното осъществяване, бяха взети предвид съответните съотнесими стратегически документи в Р България. **Терминът „корпоративна социална отговорност” (КСО) или „корпоративна отговорност” все още не се среща в актовете на вътрешното право на Република България.** Въз основа на факта, че КСО активно насърчава устойчивото развитие и в значителна степен допринася за конкурентоспособността на компаниите и регионите, паралел с КСО може да бъде направен в следните документи: Национална програма за реформи на Република България; Стратегия за осигуряване на равни възможности на хората с увреждания 2008 - 2015 г. и План за действие за осигуряване на равни възможности на хората с увреждания 2008 – 2009 г.; Национален план за действие по заетостта 2009 г.; Национална стратегия за продължаващо професионално обучение за периода 2005-2010 г.; Национална стратегия за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете 2009-2015 г.; Национална стратегия за равни възможности за всички; Национален доклад на Република България по стратегиите за социална закрила и социално включване 2008-2010 г., Национална стратегия за учене през целия живот 2008-2013 г., Програма за развитие на образованието, науката и младежките политики 2009-2013 г. и други (*Приложение № 1*)

Посоченият в т. 2.1. Регламент за EMAS се прилага директно в българското законодателство чрез Закона за опазване на околната среда. Съществуват редица ползи, свързани с внедряването на **Система за управление по околна среда**

⁴ Регламент (ЕО) № 761/2001 на Европейския парламент и на Съвета от 19 март 2001 година за допускане на доброволно участие на организации в Схема на Общността по управление на околната среда и одитиране (СОУОСО)

(СУОС). Тези ползи действат като стимули, които поощряват организациите към внедряване. Ползите включват намаляване на разходите, по-добър имидж на организацията, спазване на изискванията на потребителите и законодателството по околна среда и увеличаване на привлекателността на организацията за инвеститори. Една ефективна СУОС е в състояние да идентифицира и оцени всички перспективни възможности за намаляване на разходите и да въведе най-ефективните от тях. Най-значимо намаляване на разходите в резултат от въвеждането на мерките е свързано с повишена ефективност на употребата на енергия и ресурси.

Основните нормативни актове, които регламентират отговорността на предприятията по отношение на опазването на околната среда са: Закон за опазване на околната среда; Закон за отговорността за предотвратяване и отстраняване на екологични щети; Наредба за условията и реда за издаване на комплексни разрешителни; Наредба за условията и реда за извършване на оценка на въздействието върху околната среда; Наредба за условията и реда за определяне на отговорността на държавата и за отстраняване на нанесените щети върху околната среда, настъпили от минали действия или бездействия, при приватизация; Наредба № 1 от 29 октомври 2008 г. за вида на превантивните и оздравителните мерки в предвидените случаи от закона за отговорността за предотвратяване и отстраняване на екологични щети и за минималния размер на разходите за тяхното изпълнение; Наредба № 2 от 29 октомври 2008 г. за схема на Общността за управление по околна среда и одитиране; Наредба за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми.

Със Закона за опазване на околната среда се дава възможност за ефективно прилагане на **Регламента на Европейската общност относно Схемата за екомаркировка в България**. Схемата за екомаркировка се прилага за широк кръг продукти (стоки и услуги) - без храни, напитки, лекарствени препарати или медицински продукти. За да получат знак за екомаркировка,

продуктите трябва да спадат към определена продуктова група, за която има разработени специфични екологични критерии.

Със Закона за отговорността за предотвратяване и отстраняване на екологични щети се определя отговорността за предотвратяване и отстраняване на екологични щети при спазване на принципа „замърсителят плаща“ и на принципа на устойчивото развитие.

3. Анализ на средата за осъществяване на социално отговорни практики

Цялостната концепция за реализиране на Стратегията за КСО се базира на актуален анализ на настоящото и прогноза за бъдещото социално-икономическо развитие на страната в средносрочна перспектива, като се отчитат и последните развития във връзка със световната финансова криза. Именно в условията на криза е целесъобразно да се активизира участието на широк кръг от заинтересовани лица за подобряване на жизнената и работната среда. При такива обстоятелства действията на солидарност и дългосрочна ангажираност от страна на бизнеса със социални и екологични въпроси от регионално или национално значение и налагането на антикорупционна среда са наложителни, но и възможни само с активна подкрепа от всички заинтересовани страни.

Съществува пряка зависимост между икономическите реформи и появата на успешни практики за КСО в страната. През последните години успоредно протичаха два процеса: от една страна - постепенното създаване на организации на деловите среди с ориентация към прилагане на социално-отговорни практики и от друга страна – увеличаването на международните КСО инициативи и регионални КСО проучвания и проекти, инициирани от чуждестранни донори, както и фокусирането на част от дейността на група български неправителствени организации върху изграждане на партньорства с бизнеса за създаване на култура на корпоративно дарителство и маркетинг, свързан със социална кауза.

Допълнителен тласък за въвеждане на социално отговорни бизнес инициативи на ниво предприятия даде процесът на интеграция с ЕС и пълноправното членство от началото на 2007. Тези процеси помогнаха за изграждането на по-адекватно разбиране на същността на КСО, за по-голямо внимание към тези дейности, които във все по-голяма степен се осъзнават като предпоставка не само за партньорство с базираните в ЕС фирми, но и като условие за оцеляване и конкурентоспособност в условията на единния европейски пазар.

3.1. Предпоставки за осъществяване на Стратегия за КСО. Действащи мерки и инициативи в страната.

През последните години нарасна броят на международните и националните инициативи, популяризиращи прилагането на социално отговорни практики.

В нашата страна бяха направени поредица от проучвания за състоянието на КСО в България, списък на които е представен в приложение № 2. През 2007 - 2008 г. в рамките на регионален проект на ЕС и ПРООН в осем нови държави - членки и кандидатки за членство в ЕС, беше направено базисно проучване за КСО инициативи и основните заинтересовани страни. Изследването препоръча прилагането на стратегически подход от държавата.

Създадена бе и българска мрежа компании - членки на ООН по инициативата за Глобалния договор – най-голямата световна платформа за разпространение и споделяне на КСО практики. Към края на 2008 г. 120 компании подписаха Глобалния договор. Това е най-големият брой компании, присъединили се към инициатива, свързана с КСО.

Друга инициатива е стандартизирането на компании по ISO 14001. Техният брой по настоящем е около 400.

Много компании са възприели ISO 26000.

През октомври 2007 г. бе приет Национален кодекс за корпоративно управление, който е приет от 58 български публични компании. Асоциация на

индустриалния капитал в България, съвместно с Асоциация на директорите за връзки с инвеститорите в България изработи Наръчник на добрите практики по Корпоративна социална отговорност, който се прилага към момента в дейността на 130 български компании.

Българският Форум на бизнес лидерите създаде Етичен кодекс и учреди годишни награди за социално отговорен бизнес.

През 2003 г. бе създаден и Българският дарителски форум – обединение на международни и местни корпоративни и институционални донори и големи компании, които като отчитат оттеглянето на големи международни донори от страната, се стремят да мобилизират национален ресурс за дарителство и спонсорство.

През 2005 г. в рамките на тригодишен регионален проект в 11 държави беше създадена и започна дейността си “национална кръгла маса за социални стандарти”. От българска страна проектът се изпълнява от Балкански институт по труда и социалната политика. Друга дейност на Балканския институт по труда и социалната политика е и провеждането на годишна Национална конференция по КСО, както и провеждане на регионални конференции по въпросите на КСО.

Въпреки нарастващия брой на компаниите, деклариращи ангажираност към прилагане на социално отговорни практики, все още незначителен брой от тях представят социални отчети.

Съпричастно, заинтересовано и изправено пред предизвикателствата, свързани с проблематиката на КСО е и гражданското общество в лицето на неправителствени организации. Все по-голямо внимание на темата отделят и академичните среди и средствата за масово осведомяване.

По отношение на интегрирането на изискванията за опазване на околната среда в дейността на предприятията, успешно се прилага съвкупност от превантивни инструменти – оценка на въздействието върху околната среда (ОВОС), екологична оценка (ЕО) и комплексни разрешителни (КР).

След 2002 г. бяха създадени ясна нормативна рамка и правила за провеждане на процедурите по ОВОС за инвестиционни предложения и за ЕО за планове и програми. Започна прилагането на изискванията на Конвенцията по ОВОС в трансграничен контекст за конкретни случаи. От 2003 г. стартира практическото прилагане на преценяването на необходимостта от извършване на ОВОС, като до края на 2007 г. се забелязва тенденция за увеличаване на броя на проведените процедури и издадените решения.

От 1 юли 2004 г. влязоха в сила изискванията за екологична оценка на планове и програми, съобразени с европейското законодателство. За по-голяма яснота има списъци с конкретни планове и програми, предмет на съответната процедура по ЕО, които са приложения към подзаконовата нормативна уредба. През периода 2004 – 2007 г. започна практическото прилагане на процедурата по ЕО, като по-голямата част от процедурите се отнасят за устройствени планове, общински програми за управление на дейностите по отпадъците и общински планове за развитие.

От 2007 г. започна и практическото прилагане на Закона за биологичното разнообразие по отношение на извършването на оценката за съвместимост на планове, програми, проекти и инвестиционни предложения с предмета и целите на опазване на защитените зони по НАТУРА 2000.

Мерките, предвиждани в така наречените „доброволни ангажименти“ се изпълняват чрез две схеми на Европейския съюз – Схема за екомаркировка и Схема за управление по околна среда и одитиране – EMAS.

Схемата за управление по околна среда и одитиране - EMAS на ЕС е доброволен, законодателен инструмент на ЕС за ефективно и устойчиво управление на организацията по отношение на нейното въздействие върху околната среда.

Прилагането на механизма за екологична отговорност е в начален стадий в страните от Европейския съюз, включително и в България.

Вследствие на посочените дейности в българската действителност за развитие на КСО инициативи, държавата чрез Стратегията за КСО ще допринесе за постигане на състояние, характеризиращо се с интегрираност и управляемост на политиките и мерките по КСО.

3.2. Основни предизвикателства в глобален и български контекст

Глобалните предизвикателства и КСО

Социално отговорно поведение от страна на бизнеса в социален и екологичен план е необходимо поради непосредствените неблагоприятни последици от глобализацията. Тук се включват и кризисни състояния, отнасящи се до финансовата и икономическата сфера. Промените в състоянието на околната среда (климата), очертаващите се дефицити на природни ресурси (енергоизточници, вода), предизвикателствата във връзка с разпределението и качеството на работната сила, отделяне на по-голямо внимание по отношение на човешкото измерение, спазването на човешките права – всичко това повишава значимостта на целенасочени действия от широк кръг заинтересовани страни.

Фактът, че днес съществуват множество глобални заплахи, сред които най-отчетливите в настоящия момент са икономическата криза и изменението на климата, изисква бързи реакции в посока на възприемане на по-разширен поглед по отношение на риска и управлението на възможностите, който да включва екологичните, социалните и управленските фактори; по-голямо съсредоточаване върху създаването на дългосрочна стойност в компаниите и пазарите; извеждане на отговорността и етичните норми на преден план, с цел подсилване на доверието.

Отговорността към околната среда е насочена към грижа и защита на околната среда, което включва използване на природосъобразни суровини и материали; инвестиране в производствен процес, щадящ околната среда; инсталиране и използване на ефикасни и безопасни системи за преработка и съхранение на отпадъците; използване на екологични опаковки.

Българският контекст и пречките за осъществяване на КСО

В България ситуацията, свързана с разбирането и прилагането на КСО, е сходна с тази в държавите - членки на ЕС от петото разширение. Сред основните пречки за осъществяване на КСО е липсата на единни, национални или секторни политики или стратегии за КСО; съществуването на множество звена и отдели, които в различни министерства или изпълнителни агенции имат отговорности, в които се включват теми, близки до КСО, но нямат точно и ясно разписани компетентности в сферата на КСО; отсъствието на многостранен формат за обсъждане и координиране с участието на всички заинтересовани лица на теми, свързани с КСО; фрагментираното отразяване в някои съществуващи политически и оперативни документи на въпроси, свързани със социалните отговорности на работодателите или на необходимостта от поемане на ангажменти по отношение на опазването на околната среда; политическа и формална подкрепа на ниво ръководство на отделни министерства за проекти и инициативи, които информират за или се стремят да насърчат прилагането на КСО инициативи в страната; ниската обществена и синдикална подкрепа за бизнеса, въвел в управлението на дейността си принципите на КСО.

В отговор на констатираните по-горе предизвикателства настоящата стратегия представя визията и целите, чрез които те да бъдат преодоленни.

II. ВИЗИЯ, ЦЕЛИ И ПРИНЦИПИ НА КСО

Република България се стреми да създаде хармонично развито общество чрез насърчаване прилагането на корпоративна социална отговорност за постигането на устойчив икономически растеж и повишаване качеството на живота. Тази благоприятна среда се постига чрез интензивно развиващи се партньорства на международно, национално, регионално и местно ниво. В този процес участват активно всички заинтересовани страни, създавайки партньорства.

1. ВИЗИЯ

Динамично развиващо се социално отговорно поведение на бизнес организациите, водещо до тяхното устойчиво развитие, основаващо се на баланс между корпоративните интереси и интересите на обществото, както и на взаимно доверие и етичност между заинтересованите страни, прозрачност, антикорупционна ангажираност и съчетаване на икономически успех, заетост и други социални и екологични аспекти.

Държавата играе активна роля за насърчаване на социално отговорни практики в обществото, като популяризира, насърчава и подпомага въвеждането на КСО в България и създава условия за ефективни партньорства между всички заинтересовани страни. За реализацията на тези свои ангажменти тя създава подходяща правна и институционална среда и координирани секторни политики за ускорено прилагане на КСО. В изпълнение на това държавата ще прилага мерки за повишаване продуктивността и конкурентоспособността на бизнес организациите. Само така тя може да допринесе за формирането на убеждението у бизнеса, че всяка отделна стратегия за развитие, базирана на принципите на КСО по отношение на всички субекти дава най-големи предимства за неговия просперитет и устойчиво развитие и допринася за благоденствието на цялото общество.

2. ПРИНЦИПИ

Основните цели на стратегията ще бъдат постигнати, като се прилагат водещите принципи на доброто управление и специфичните принципи, свързани с осъществяването на КСО.

Принципите на КСО са насочени към утвърждаване на ценностите на зачитане на правата и уважение към отделната личност, на подкрепа за благоприятно развитие на обществената среда и опазване на околната среда. Те конкретизират и допълват **принципите на добро управление**: законност, надеждност и предсказуемост, откритост и прозрачност, отчетност, ефективност, ефикасност, партньорство, кохерентност.

Други водещи принципи са:

- **Защита на общоприети ценности** – терминът се свързва с бизнес етиката, която се възприема като поведение, съответстващо на стойностни принципи, които са общоприети и споделени.
- **Принцип на разумността** - бизнесът трябва да поема отговорност за всички последици и влияния от своите действия.
- **Непрекъснато усъвършенстване** - ангажиментът за непрекъснато усъвършенстване на дейността и технологиите в най-голяма степен отговаря на основните идеи за устойчивото развитие.

2. ЦЕЛИ

ЦЕЛ 1

Повишаване осведомеността на заинтересованите страни относно същността и прилагането на КСО.

Задачи:

1. Провеждане на форуми по темата КСО за представяне на добри практики.

2. Насърчаване разработването и прилагането на КСО политики и инициативи.

3. Поддържане на информационна среда за развитие на КСО.

4. Формиране на активна подкрепяща обществена нагласа.

4.1. Активиране на синдикалната нагласа и подкрепа за компаниите, въвели КСО и нейното популяризиране.

5. Периодична оценка на нагласите по прилагането на КСО.

ЦЕЛ 2

Създаване и укрепване на капацитета на експертите на заинтересованите страни в областта на КСО.

Задачи:

1. Разработване и прилагане на образователни програми и методики по темата КСО.

2. Укрепване административния капацитет на структурите за координиране изпълнението на стратегията.

3. Изследване и оценка на възможностите за прилагане на КСО практики.

4. Разширяване и укрепване на капацитета на организациите на потребителите за провеждане на независими изследвания на стоки и услуги и за подаване на групови искове срещу некоректни производители, търговци и организации монополисти.

ЦЕЛ 3

Насърчаване на създаването на правна и институционална среда, подкрепяща прилагането на КСО

Задачи:

1. Оценка на необходимостта от развитие на нормативната база в областта на КСО.

2. Разработване и прилагане на механизъм за институционално координиране на КСО дейности.

ЦЕЛ 4

Утвърждаване на прозрачност при осъществяването на социално отговорни инициативи

Задачи:

1. Утвърждаване на прозрачност при осъществяване на практики по КСО.
2. Насърчаване отчетността на социално отговорни инициативи.

ЦЕЛ 5

Повишаване отчетността на предприятията по отношение опазване на околната среда

Задача:

Интегриране на превантивните инструменти по околна среда с корпоративните политики.

Целите на Стратегията ще се осъществяват чрез съвкупност от политики и мерки в следните области:

- защита правата на човека,
- опазване на околната среда,
- борба с корупцията,
- защита на потребителите.

Социалната отговорност на бизнеса е многопластова. Насочена към **вътрешната среда на компанията**, тя може да се реализира и в следните области - безопасни и здравословни условия на труд, поддържане на адекватно заплащане на труда, развитие на човешките ресурси чрез обучаващи програми и програми за подготовка и повишаване на квалификацията и други. Социалната отговорност на бизнеса, насочена към **външната среда на компанията** предполага реализация и

в следните области - прозрачност в дейността на предприятията, взаимодействие с местните общности и местната власт и други. Дейностите ще се конкретизират в инициативи и проекти от национално, регионално и местно значение с дългосрочен устойчив ефект за икономиката и социалната сфера, включени в планове за изпълнение на стратегията.

Поставянето на цели, ориентирани към постигане на резултати в настоящата Стратегия е пряк израз на осигуряването на устойчивост в развитието – при прилагането на интегриран подход, в частност свързан с осъществяването на КСО инициативи. Така се постига разработване на политики и тяхното прилагане с активното и широко участие на заинтересованите страни.

III. ПРИЛАГАНЕ НА СТРАТЕГИЯТА ПО КОРПОРАТИВНА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ

Участници в реализирането на Стратегията са широк кръг заинтересовани страни: **държавните институции, бизнеса, социалните партньори, неправителствените организации, академичните среди, медиите, както и самите потребители.**

Партньорството между заинтересованите страни, тяхната инициативност и **диалогът** помежду им са предпоставка за успешното осъществяване на дейности в изпълнение на целите на Стратегията.

Държавните институции, на които в голяма степен се разчита да играят активна роля за прилагането на настоящата Стратегия са: Министерството на труда и социалната политика (МТСП), Министерството на образованието, младежта и науката (МОМН), Министерството на икономиката, енергетиката и туризма (МИЕТ), Министерството на околната среда и водите (МОСВ), Министерството на регионалното развитие и благоустройството (МРРБ), Министерството на здравеопазването (МЗ) и други. Активна роля ще играят и **органите на местната власт, социалните партньори – работодателски**

организации и професионални съюзи. За успешното прилагане на Стратегията от изключително голямо значение е участието на представители на **бизнеса, неправителствени организации** с тематичен опит, съответстващ на приоритетните области на работа, както и привличането на медиите за отразяване на осъществените инициативи. **Научните работници, преподавателите във висшите училища и учителите в средните училища** са сред участниците, които разпространяват и предават знания по темата. На синдикатите се разчита за активна и широка подкрепа и популяризиране на КСО и нейното прилагане.

Ключова заинтересована страна е и тази на **потребителите**. В тази връзка изпълнението на Стратегията следва да включва дейности, насочени към подкрепа на програмите, свързани с укрепване на организациите на потребителите и възможностите да бъде чул техният глас; укрепване и разширяване на възможностите на организациите на потребителите да провеждат независими изследвания на стоки и услуги и да довеждат резултатите до знанието на широки кръгове от потребители чрез осигуряване на средства и методическа помощ за такива изследвания; разширяване на възможностите на организациите на потребителите да подават групови искове срещу некоректни производители, търговци и организации - монополисти, като ползват правна помощ, с което да се укрепят позицията им в социалния диалог; провеждане на национална кампания за повишаване на осведомеността на потребителите за ползата от дейностите, свързани със социалната отговорност и насърчаване на моделите за устойчиво потребление; развитие на социалното и на еко-етикетирането на стоките като инструмент за подобряване на информираността на потребителите и насърчаване на социално отговорното потребление; забрана на подвеждащата реклама относно въздействието на фирмите и продуктите върху околната среда и човешкото здраве, мониторинг на информацията върху еко-етикетите.

Очаква се да бъдат инициирани и разработени кодекси за добра практика на търговските реклами и промоции в интерес на потребителите; информацията, с която разполагат държавните органи за защита на потребителите относно

организации, системно проявяващи некоректност към потребителите или използващи подвеждаща реклама, да бъде достояние на широк кръг потребители, за да се подпомогне адекватното им поведение на пазара спрямо такива организации.

1. Организация за прилагане на Стратегията

1.1. Планове за изпълнение

Изпълнението на Стратегията за корпоративна социална отговорност се осъществява чрез **пакет от мерки, включени в годишни планове за изпълнение на Стратегията за КСО**. Дейностите, предвидени за осъществяване на задачите са обвързани с мерките в съответствие с целите на Стратегията. Това са координирани съвместни действия на заинтересовани страни. Част от тях се изпълняват самостоятелно от държавните институции, а други - съвместно със заинтересовани страни от неправителствения сектор, социални партньори, сдружения на работодателите и други. В плана се посочват водещите държавни институции, определени в зависимост от компетенциите им. Посочват се сроковете за изпълнение на дейностите и източниците за тяхното финансиране. В плановете за изпълнение на Стратегията се включват както разписани мерки, отнасящи се до КСО от годишните планове на съответните ведомства, така и съвместни дейности, предвидени в проекти, инициирани от международни и междуправителствени организации. Последното се прави тогава, когато това произтича от изпълнението на съвместни проекти, финансирани от европейските структурни фондове или по донорски програми или са взаимни договорени ангажменти в изпълнение на двустранни споразумения за сътрудничество. Интегрираният подход при съставянето на плановете за изпълнение на Стратегията осигурява ефективно прилагане на целите, заложили в нея. **За постигане на ефективност при изпълнението на мерките, плановете се изработват с участието на широк кръг заинтересовани страни.** Съдействие за осъществяване на консултациите в широк формат оказва звеното, което координира изпълнението на Стратегията. За

периода 2009 - 2013 г. се съставят и изпълняват **три плана, които обхващат следните периоди: 2009 - 2010 г.; 2011 – 2012 г. и 2013 г.** Плановете се приемат от Министерския съвет, съгласно установената процедура. Първият от тези планове е изготвен заедно със Стратегията за КСО. Вторият план, обхващащ периода 2011 - 2012 г. трябва да се приеме до края на 2010 г. Третият план се отнася до 2013 г. и следва да се приеме до края на 2012 г.

1.2. Отговорни институции по прилагането

Приложимостта на Стратегията за КСО е в пряка зависимост от **координацията в процеса на изпълнение на мерките, в което участват съвместно и в съответствие със своите компетенции различни държавни институции: МТСП, МИЕТ, МОСВ, МЗ, МОМН, агенции и др.** Интегрираният подход към инициативите по КСО и необходимостта от реализиране на комплексни по своя характер действия изискват координиране на изпълнението.

Организацията, координацията и контролът по изпълнение на Стратегията за КСО се възлага на министъра на труда и социалната политика, като инициатор на разработването на Стратегията за КСО и поради ангажираност с изпълнението на повечето от мерките. С Постановление на Министерски съвет трябва да се създаде **Консултативен съвет към министъра на труда и социалната политика по въпросите на КСО,** в състав по един представител от всяко от ангажираните министерства на ниво заместник-министър и други публични институции, национално представителните организации на социалните партньори, неправителствения сектор и академичните среди.

Текущата координация се възлага на РГ-13 „Социална политика и заетост”, сектор „Корпоративна социална отговорност”. Този сектор отговаря за координиране съставянето на плановете за изпълнение на стратегията, както и за изготвянето и своевременното представяне на отчетите за тяхното изпълнение.

2. Изпълнение, наблюдение и оценка

Очакваните резултати от изпълнението на целите и приоритетите на Стратегията са групирани и свързани с плановете за изпълнение на Стратегията за КСО.

Отчетите по изпълнението на мерките, произтичащи от задачите на трите плана за изпълнение на Стратегията за КСО се изготвят и представят до 31 март на годината, следваща изпълнението. Отчетите включват информация за осъществените дейности от всички заинтересовани страни, отговорни за изпълнението. Резултатите от изпълнението на мерките, включени в плановете се обобщават от координиращото звено в доклади, които се представят за одобрение на Консултативния съвет, след което се внасят за одобрение в Министерския съвет.

Предварителна оценка на изпълнението на Стратегията по КСО трябва да се направи в края на 2010 г., а окончателна - през май 2013 г. (след представяне на последния отчет по изпълнение на Плана за действие за 2012 г.). Отчитат се постигането на основните цели и подцелите на Стратегията за КСО, постигнатите резултати и въздействието. Въз основа на тази оценка следва да се направят предложения за актуализиране на Стратегията и продължаване срока на нейното действие. Критериите за оценка трябва да отчитат факта, че **КСО е доброволна дейност**, която се отнася до стандарти, излизащи извън рамките на законодателството и допълва реализираните от централната и местната власт политики. Критериите се формулират въз основа на степента на популяризиране и позитивно възприемане на основните принципи на Стратегията, на опита на други държави - членки на ЕС, на полезните практики на едно или друго българско или чуждестранно предприятие.

3. Финансово осигуряване на изпълнението на Стратегията

Постигането на целите на Стратегията за КСО изисква съответното финансово обезпечаване на мерките, включени в плановете за нейното изпълнение. Финансирането на част от заложените мерки ще става в рамките на програмното бюджетиране (държавен бюджет и общински бюджети), като се осигурява съгласуваност в рамките на Консултативния съвет към министъра на труда и социалната политика между отделните институции и политики, както и ефективното изразходване на средствата. В зависимост от планираните дейности се очаква привличане на финасови средства от други източници (оперативни програми на Европейския съюз, донорски програми и други), както и активно участие на всички заинтересовани страни.

ПРИЛОЖЕНИЯ:

- 1. Списък на стратегически документи на Р България във връзка с темата КСО**
- 2. Проучвания за състоянието на Корпоративната социална отговорност в Р България**

**СПИСЪК
НА СТРАТЕГИЧЕСКИ ДОКУМЕНТИ НА Р БЪЛГАРИЯ,
КОИТО ИМАТ ВРЪЗКА СЪС СТРАТЕГИЯТА ЗА
КОРПОРАТИВНА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ**

Стратегически документи на Министерството на труда и социалната политика

- Национален доклад за стратегиите за социална закрила и социално включване на Република България за периода 2008 - 2010 г.
- Актуализирана стратегия по заетостта на Р България 2008 - 2015 г.
- Национален план за действие по заетостта 2009 г.
- Национална стратегия на Република България по миграция и интеграция 2008 - 2015 г.
- Национална стратегия за демографско развитие на Република България 2006 - 2020 г.
- Национална стратегия за детето за 2008 - 2018 г.
- Национална програма за закрила на детето за 2009 г.
- Национален интегриран план за прилагане на Конвенцията на ООН за правата на детето 2006 - 2009 г.
- Стратегия за осигуряване на равни възможности на хората с увреждания 2008 - 2015 г. и План за действие за осигуряване на равни възможности на хората с увреждания 2008 - 2009 г.
- Национална стратегия за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете 2009 - 2015 г.
- Национална стратегия за равни възможности за всички
- Пакт за икономическо и социално развитие на Р България до 2009 г.

Стратегически документи на други ведомства

- Национална стратегическа референтна рамка 2007 - 2013 г.
- Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2007 - 2013 г.
- Оперативна програма “Регионално развитие” 2007 - 2013 г.
- Оперативна програма „Административен капацитет” 2007 - 2013 г.
- Оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика” 2007 - 2013 г.
- Оперативна програма „Околна среда” 2007 - 2013 г.
- Оперативна програма „Техническа помощ” 2007 - 2013 г.
- Оперативна програма „Транспорт” 2007 - 2013 г.
- Национална програма за реформи на Република България 2007 - 2009 г.
- Стратегия за устойчиво развитие на Република България (МИЕТ) – проект
- Стратегия за насърчаване на инвестициите в Република България 2005 - 2010 г. (МИЕТ)
- Национална стратегия за продължаващо професионално обучение за периода 2005 - 2010 г.
- Национална стратегия за учене през целия живот за периода 2008-2013 г. и план за действие 2009-2013 г.
- Програма за развитие на образованието, науката и младежките политики 2009-2013 г.
- Национална програма за по-пълно обхващане на учениците в задължителна училищна възраст 2007 - 2015 г.

- Стратегия за образователна интеграция на децата и юношите от етническите малцинства
- Национална програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка 2007 - 2015 г.
- Национална програма „Модернизация на материалната база в училище”
- Политика за психично здраве на Република България 2004 - 2012 г.
- Национален план за действие за осъществяване на политика за психичното здраве на Република България за периода 2006 - 2012 г.
- Национална програма за превенция и контрол на туберкулозата в Република България за периода 2007 - 2011 г.
- Национална стратегия за подобряване безопасността на движението по пътищата на Република България 2007 - 2010 г.
- Национална стратегия за опазване живота и здравето на децата в пътното движение 2006 - 2010 г.
- Здравна стратегия за лица в неравностойно положение, принадлежащи към етническите малцинства 2005 - 2015 г.
- Стратегия за внедряване на електронното здравеопазване в България 2007 - 2012 г.
- Стратегия за децентрализация и програма за изпълнението на стратегията 2006 - 2009 г.
- Програма за младежки дейности 2008 - 2010 г.
- Национална програма „Младежки информационно – консултантски центрове” 2007 - 2010 г.
- Програма за превенция и защита от домашно насилие
- Културна интеграция на малцинствените общности
- Национален план за действие „Десетилетие на ромското включване 2005 - 2015 г.”
- Национална жилищна стратегия на Република България
- Национална програма за подобряване на жилищните условия на ромите в Република България за периода 2005 - 2015 г.
- Национална дългосрочна програма по енергийна ефективност 2005 - 2015 г.
- Национална стратегия за насърчаване на малките и средните предприятия 2007 - 2013 г.
- Иновационна стратегия на Република България и мерки за нейната реализация
- Конвергентна програма 2007 - 2010 г.
- Национална стратегия за научни изследвания за периода 2009 – 2019 г. (внесена в НС)
- Национална стратегия за околна среда 2009 - 2018 г.
- Национална стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2005 – 2015 г.
- Програма за развитие на селските райони на Р България за периода 2007-2013 г.;
- Национален стратегически план за развитие на селските райони за периода 2007-2013 г.

**СПИСЪК
НА ПРОУЧВАНИЯ ЗА СЪСТОЯНИЕТО НА
КОРПОРАТИВНАТА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ В Р БЪЛГАРИЯ**

- Corporate Social Responsibility. National public policies in the European Union, European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal opportunities, Unit D.2, September 2007, pp. 11-14;
- Baseline Study on CSR Practices in the New EU Member States and Candidate Countries, United Nations Development programme, 2007;
- Корпоративна социална отговорност в България – нови предизвикателства 2007 (Corporate Social Responsibility – the new challenges 2007), програма на ООН за развитие, България, 2007 г.;
- Корпоративна социална отговорност в българския контекст. Базово проучване на инициативата Глобален договор на ООН и Фондация „Помощ за благотворителността в България” – септември - октомври 2006 г.;
- Opportunities and Options for Governments to promote Corporate Social Responsibility in Europe and Central Asia. Evidence from Bulgaria, Croatia and Romania, Working Paper, the Development and Communication Division, the World Bank, March 2005, pp.11-14;
- Глобален договор България – Годишен преглед 2005 - 2006 г. и Годишен преглед 2006 - 2007 г.